

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ה).

1

בס"ד | גיליון 84

נשא התשפ"ב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

מחק אות ו' בספר התורה - מתו לו ו' בנים. ועל שעשה מתיבת "כלות" - "כלת", כלו ו' כלותיו

במדבר ז' א': "וַיְהִי בַיּוֹם כָּלוּת מִשֵּׁה לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וְאֶת כָּל כְּלָיו וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת כָּל כְּלָיו וַיִּמְשַׁח וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם".

בזוהר הקדוש (שמות דף ה; ובתנחומא נשא סימן כ"ו) דרשו "כלת" כתיב (חסר אות ו'), דביום הקמת המשכן היו ישראל כלה הנכנסת לחופה (והובא ברש"י כאן).

והנה הוא דבר פלא, שהרי רואים כי בספר התורה כתובה תיבת "כלות" מלא עם האות ו'. וביאור הענין, שבספר תורה העליון המונח במתיבתא דרקייע כתוב "כלת" (חסר ו'), אבל בספרי התורה שלנו למטה בעולם הזה כתוב "כלות" בכתיב מלא.

ומעשה נורא אירע באיש אחד שמצא ספר תורה שכתוב בו "כלות" מלא ו', ועשה בו הגהה הלכה למעשה, למחוק אות ו', ועשה אותה "כלת" חסר ו'. ואמרו שהיה לאיש זה ששה בנים ושש כלות, ומתו כולם, ונענש מדה כנגד מדה. מפני שמחק אות ו', מתו לו ו' בנים, ומפני שעשה מ"כלות" - "כלת", כלו כלותיו, רחמנא ליצלן.

(שו"ת באר מים חיים סימן כ"ז, לרבי שמואל ויטאל זצ"ל)

מדוע היו ליתרו שבע שמות

במדבר י' כ"ט: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַבֵּב בֶּן רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מִשֵּׁה נְסָעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֲתוֹ אֶתֵּן לָכֶם לְכֹה אֶתְּנוּ וְהַטַּבְנוּ לָךְ כִּי ה' דִּבֶּר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל".

ברש"י: חובב: "הוא יתרו... ושמות הרבה היו לו יתר על שם שיתר פרשה אחת בתורה. חובב על שחיבב את התורה וכו'".

וברש"י (שמות י"ח א'): "יתרו - שבע שמות נקראו לו...". כיוון שניתק עצמו מזרועות היצר הרע שיש לו שבע שמות, זכה אף הוא לשמות הרבה בקדושה - "ושמות הרבה היו לו" - "שבע שמות נקראו לו".

(אור לשמים)

נחשון קפץ תחילה לים - ולכן זכה להקריב תחילה

במדבר ז' י"ב: "וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת קַרְבָּנוֹ נְחֹשָׁן בֶּן עַמִּינָדָב לְמִטֵּה יְהוּדָה".

ביום הראשון: בים כתיב, לפי שקפץ נחשון תחילה לים (סוטה דף ז), זכה להיות מקריב תחילה...".

(רבינו חיים פלטיאל)

אתם חלקתם כבוד אחד לחבירו ואני חולק לכם כבוד

במדבר ז' מ"ח: "בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֲלִישַׁמֶּע בֶּן עַמִּיהוּד".

"... מגיד הכתוב שכשם ששוו כלם בעצה אחת כך שוו בזכות. ר' שמעון אומר: מה ת"ל מאת נשיאי ישראל? מלמד שנתנדבו מעצמן והיה קרבן כולן שווה כארכן כך רוחבן כך משקלן ולא הקריב אחד מהן יותר על חבירו, שאילו הקריב אחד מהן יותר על חבירו לא היה קרבן אחד מהן, דוחה את השבת, אמר להם הקב"ה: אתם חלקתם כבוד אחד לחבירו, ואני חולק לכם כבוד שתקריבו ביום שבת שלי כדי שלא יהא הפסק בקרבנכם".

(במדבר רבה י"ד י"ג)

פריעת ראש הסוטה כנגד שלא עשתה חשבון מי מעל ראשה

במדבר ה' י"ח: "וַיְהִי עִמִּיד הַלֵּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה' וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזָּכָרוֹן מִנְחַת קִנְיָתָהּ הוּא וּבְיַד הַלֵּהֵן יָקִי מִי הַמְרִים הַמְאָרְרִים".

"ופרע ראש האשה, היא פרעה ראשה ודדיה לבועל, לכך ופרע את ראש האשה וכן בגדיה עד דדיה כדאיתא במסכת סוטה (דף ז):".

(רבינו אפרים עה"ת ובמושב זקנים עה"ת)

"ופרע את ראש האשה, היא לא עשתה חשבון ממי שהוא על ראשה, כמו שאמרו בזוהר החכם עיניו בראשו על השכינה שהיא על ראשו, ועל זה נאמר ושמן על ראשך אל יחסר, לזה ופרע את ראשה. וזה קודם כל דבר, שאם היה מורא ה' עליה, לא היתה חוטאת".

(שפתי כהן)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

2

בס"ד | גיליון 84
נשא התשפ"ב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

קרבן ממאכל בהמה כנגד מעשה בהמה

"כל המנחות באות מן החיטים, וזו אינה באה אלא מן השעורים. מנחת העומר, אע"פ שהיא באה מן השעורים, היתה באה גרש, וזו היתה קמח. רבן יוחנן בן זכאי אומר: כשם שמעשיה מעשה בהמה, כך קרבנה מאכל בהמה. **במדה שאדם מודד בה מודדין לו.** היא קישטה את עצמה לעבירה, והקב"ה נוולה. היא גלתה את עצמה, והמקום גילה אותה. הירך התחילה בעבירה תחילה, ואחר כך הבטן, ושאר כל הגוף לא פלט, שנאמר: וצבתה בטנה, שהתחילה בעבירה תחילה, ממנה התחילה הפורענות. וכן הוא אומר: וימח את כל היקום אשר על פני האדמה. מי שהתחיל בעבירה תחילה, ממנו התחילה הפורענות. וכן הוא אומר: ואנשי העיר אנשי סדום נסבו על הבית, וכתוב, ואת האנשים אשר פתח הבית היכו בסנורים, מי שהתחיל בעבירה תחילה ממנו הפורענות. הסוטה נתנה עיניה במי שאינו שלה, מה שביקשה לא ניתן לה, ומה שבידה ניטל ממנה. נאסרה לבעלה ולא הותרה לזה שנבעלה לו. ר' זכריה בן הקצב אומר: כשם שהיא אסורה לבעל, כך אסורה לבעול, שנאמר: ואם נטמאה ונטמאה. וכן אתה מוצא בנחש הקדמוני, וכן אתה מוצא בקין, וקרח, ובלעם, ודואג, ואחיתופל, וגיחזי, ואבשלום, ואדניה, ועזיה, והמן. כולם מה שביקשו לא ניתן להם, ומה שבידן ניטל מהן. למה היו דומין, לעוף הפורח באוויר וככר בפיו, וראה צלו בים גדול ממנו, השליך מה שבפיו ליטול הגדול, לא נטל כלום".

(משנת רבי אליעזר פרשה י"ח עמוד 334)

"...אמרו חז"ל: **במדה שאדם מודד לחבירו בה מודדין לו,** היא יין טובה יין עסיס שתה, לכך כהן גדול השקה מי מרה מארר ומקלל..."

(פתרון תורה פרשת נשא עמוד 131)

נשיא אפרים בשבת כנגד שמירת יוסף את השבת

במדבר ז' מ"ח: "ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד".

ביום השביעי נשיא לבני אפרים: "ושבת היה שהרי ביום הראשון ראשון היה למעשה בראשית ולפי שיוסף היה שומר שבת קודם שניתנה התורה, שנאמר: וטבוח טבח והכן ואין הכנה אלא לשבת, שנאמר: והיה ביום השישי והכינו את אשר יביאו, אמר לו הקב"ה: **שבזכות זה יכין בך קרבנו ביום השבת** שאין קרבן יחיד דוחה את השבת וזש"ה: לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מחוקקי..."

(דעת זקנים)

אשה שמיחדת עם בעלה בקדושה ובטהרה יהו לה בנים יודעים הקדושה

במדבר ה' כ"ח-כ"ט: "ואם לא נטמאה האשה וטהרה היא ונקתה ונזרעה זרע: זאת תורת הקנאת אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה".

"ונזרעה זרע, זאת תורת" - כל אשה שמיחדת עם בעלה בקדושה ובטהרה יהו לה בנים יודעים בתורה (שהיא קדושה), מדה כנגד מדה.

(רוקח)

מי המרים כנגד השקייה לעבירה

ה' י"ז: "ולקח הכהן מים קדשים בכלי חרש ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן קח הכהן ונתן אל המים".

בכלי חרש: "היא השקתה את הנואף יין משובח בכוסות משובחים, לפיכך תשתה מים המרים במקדה בזויה של חרש".

(רש"י)

הוא מעל בזוגתו - כן היא תמעול בו

במדבר ה' י"ב: "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל".

"נסמכה פרשה זו לפרשה (לעיל פסוק ו'): 'איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם למעול מעל בה', לומר שחטא חוה היה סיבה לאדם, כן פעמים שהאיש הוא סיבה לאשה שתשטה שהוא מעל בזוגתו - כן היא תמעול בו, ולזה רמז 'מעלה בו'".

(שפתי כהן)

מרגליות

מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

מדוע נעשה בית הכנסת מקום ע"ז

יבמות דף צו: "... אמרו ליה: לא כך היה המעשה בבית הכנסת של טבריא, בנגר (בריח) שיש בראשו גלוסטרא (קצה), עיגול בולט, ששאלו אם מותר לטלטל אותו בשבת כדין כלי או שאינו נחשב ככלי אלא כחומר גלם בלבד והוא מוקצה) שנחלקו בו רבי אלעזר ורבי יוסי, עד שקרעו ספר תורה בחמתן? קרעו סלקא דעתך? אלא אימא: שנקרע ספר תורה בחמתן (בכעסם שכל כך הקפידו זה על זה ומשכו הספר בכעסם), והיה שם רבי יוסי בן קיסמא, אמר: תמיה אני אם לא יהיה בית הכנסת זו עבודת כוכבים! וכן הוה".

במקום כעס אין שכינה, וממילא הכועס כאילו מרחיק השכינה במעשה, וכן למדנו בנדרים (דף כב.) "כל הכועס אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו כנגדו". ואם כן, מה בין המרחיק השכינה במעשהו לעובד ע"ז (שמתעלם מקיום השכינה ודוחה אותה במעשיו גם כן)?

ובוודאי שהדבר חמור שבעתיים כאשר הוא נעשה בביתו של האלוקים, בית מקדש מעט - בבית הכנסת. ועל כן כשנעשה המעשה בבית הכנסת, נהפך למקום ע"ז ר"ל.

(ע"פ המהרש"א)

חשבה להתעבר - תתנפח בטנה

במדבר ה' כ"ז: "והשקה את המים והיתה אם נטמאה ותמעל מעל באישה ובאו בה המים המאריים למרים וצבתה בטנה ונפלה ירכה והיתה האשה לאלה בקרב עמה".

היא חשבה לזנות כדי שתתעבר, לפיכך תתנפח בטנה, ש'תהר עמל ותלד שקר' (מלשון הכתוב בתהלים ז' ט"ו).

(אברבנאל)

אין נותנים שמן ולבונה בקרבן סוטה כנגד מעשיה

במדבר ה' ט"ו: "והביא האיש את אשתו אל הפה והביא את קרבנה עליה עשירת האיפה קמח שערים לא יצק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה כי מנחת קנאת הוא מנחת זכרון מזכרת עון".

"שלא ליתן שמן בקרבן סוטה, שנאמר (במדבר ה' ט"ו) והביא את קרבנה וגו' לא יצוק עליו שמן. משורשי המצוה, אמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש רבה נשא ט' ג') כדי שלא יהיה קרבנה מהודר. **שהשמן קרוי אור והיא עשתה בחושך**, ועשתה מעשה בהמה שנרבעת לכל. לפיכך מנחתה גרועה להיות שעורים.

והרמב"ן ז"ל (במדבר ה' ט"ו) כתב בענין קרבנה של סוטה על צד הפשט גם כן, כי הקרבן הזה הבעל מביא אותו משלו על קנאתו שקינא בה כדי שינקום ה' נקמתו ממנה. וטעם השעורים שתהיה שערת ה' חמה יוצאה וסער מתחולל על ראש הרשעה הזונה יחול, וכענין צליל שעורים האמור בגדעון (שופטים ז' ג') שפתרו אותו לסער ומהומה רבה, וכן בכלי חרש סימן שתשבר ככלי יוצר, וכן העפר סימן שתמות ותשוב אל עפר.

ובענין השמן לא דיבר מאומה, ואענה בו אני חלקי, כי השמן עליון על כל המשקין שהוא צף על כולו, ועתה הסוטה שקלקלה מעשיה ויסירה בעלה מגבירה ונתנה למטה בשפל ובזיון, אין ראוי להביא בקרבנה השמן הנכבד שהוא נכון לאורה ולגדולה למשחה בו המלכים והכהנים הגדולים. וכלל הענינים שנצטוינו בהם לתקן מחשבת העושים במלאכה ולתת אל לבם כי המקולקל במעשיו כל דרכיו יבואו **בחרפה ובבושת וכדי בזיון וקלס, ולטובים ייטיב ה' ושמחה וששון ויקר ישיגם**".

"שלא להשים לבונה בקרבן סוטה. שנאמר (במדבר ה' ט"ו) ולא יתן עליו לבנה. משורשי המצוה כענין מה שכתבתי בשמן, כי הלבונה הידור בקרבן וריח טוב, ולכן אין ראוי לאשה החוטאת להדר קרבנה. ועוד אמרו זכרונם לברכה על זה (מדרש רבה נשא ט' ג') **שהאמהות הכשרות והצנועות קרויות לבונה**, שנאמר (שיר השירים ד' ו'): 'ואל גבעת הלבונה, וזו פירשה מדרכיהן'.

(ספר החינוך מצוה ס"ו-ש"ז)

היא לא נשמרה להיות נקיה כסולת מעבירות ועניינים מגונים, לפיכך אין בקרבנה סולת נקיה, אלא קמח המעורב בסובין.

(רוקח)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

יוסף שמר הדיבר הז' והח' וכנגדן זכו בניו להקריב ביום הז' והח'

במדבר ז' מ"ח: "ביום השביעי נשיא לבני אפרים
אלישמע בן עמיהוד".

"א"ר עזריה: אמר לו הקב"ה ליוסף: אתה שמרת מצות 'לא תנאף' שהיא שביעית בדברות ולא נאפת באשת פוטיפר וגם שמרת מצות 'לא תגנוב' שהיא שמינית בדברות, שלא גנבת ממונו של פוטיפר ולא גנבת מקור אשתו כמה דתימא (איוב כ"ד ט"ו): 'ועין נואף שמרה נשף לאמר לא תשורני עין' וגו', יבוא העת שאני פורעם לך, למחר כשיבואו הנשיאים להביא בחנוכת המזבח יהיו נשיאי שני בניך אחד מקריב ביום שביעי והשני ביום ח', ואין שבט אחד מפסיק בין שני בניך, כשם שאתה לא הפסקת בין לא תנאף ללא תגנוב, שכן כתיב 'ביום השביעי נשיא לבני אפרים' וגו' 'ביום השמיני נשיא לבני מנשה' וגו' לכך נאמר 'ועת ומשפט ידע לב חכם'".

(במדבר רבה י"ד ו')

הזכו במטות ומקלות - נקראו נשיאי המטות

במדבר ז' ב': "וַיִּקְרְבוּ נְשֵׂי־יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשֵׂי־יִשְׂרָאֵל הַמִּטֹּת הֵם הַעֲמִידִים עַל הַפְּקָדִים".

הם נשיאי המטות: "שהיו שוטרים עליהם במצרים והיו מוכים עליהם, שנאמר (שמות ה' י"ד) 'זיכו שוטרי בני ישראל' וגו'". ופירש בעיקר שפתי חכמים: והיינו, שהזכו במטות ומקלות לכך נקראו נשיאי המטות.

(רש"י)

גילוי כנגד הסתרה. חוסר פרסום כנגד פרסומת שאינה ראויה

פירוש: בזהר הקדוש (נשא דף קכה:): "וְאֵתְּתָא דְאֶפִּיקַת מְשַׁעְרָא דְרִישָׁה לְבַר, לְאֵתְּתִקְנָא בֵּיה, גְרִים מְסֻכְנֹתָא לְבֵיתָא. וְגְרִים לְבִנְהָא דְלָא יִתְחַשְׁבוּן בְּדָרָא... מֵאֵן גְרִים דָּא. הֵוּא שְׁעָרָא דְאֵתְחַזִּי מְרִישָׁה לְבַר. וּמָה בְּבִיתָא הָא, כֹּל שְׁכֵן בְּשׁוּקָא". תרגום: ואשה המוציאה משערות ראשה לחוץ להתיפות בו, גורמת עניות לבית. וגורמת, שבניה לא יהיו חשובים בדור... מי גרם לכל זה, היינו שער הווא הנראה מראשה לחוץ. ומה בבית כך, כל שכן בשוק.

נראה לבאר ענין האשה המוציאה משערות ראשה לחוץ להתיפות בו, שגורמת עניות לביתה. דעל ידי עושר יכול אדם לנאות וליפות את ביתו, ועל שנהגה ביפוי שאינו כשר, יבוא לה עוני ולא תוכל ליפות את ביתה באופן כשר. ועל שגילתה מה שהיתה צריכה להצניע, ישארו היא וביתה נסתרים (שאינן העיניים מתפרסמים).

עוד נראה לבאר העונש החמור שעל שגילתה שעה לא יהיו בניה חשובים, ששיער האשה הנשואה צריך להיות מוסתר ומוצניע, ומדה כנגד מדה שגילתה מה שהיתה צריכה להצניע, יתגלו בבזו ילדיה. גילוי כנגד הסתרה.

או יאמר, דכל אשה רוצה שגידלו בניה ויתפרסמו בחשיבותם באותו הדור, אולם היא שהיתה צריכה להצניע שערותיה, הלכה וגילתה שערותיה בראש חוצות, לפיכך לא יתגשמו מאווי ליבה שתתגלה חשיבות בניה בראש חוצות, אלא ישארו נסתרים ולא יהיו נחשבים לכלום באותו הדור. והיינו, דיבוא לילדיה חוסר פרסום כנגד מה שפירסמה עצמה באופן שאינו ראוי.

★★★

שכר האשה שנוקתה מעוון, פריעה כנגד פריעה

במדבר ה' כ"ח: "וְאִם לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וַיִּטְהַר הוּא וְנִקְתָּה וְנִזְרְעָה זָרְעוֹ".

איתא בגמ' (סוטה דף כו.) ששכר האשה שנוקתה מעוון הוא שאם היתה יולדת נקבות - תלד זכרים. ויש לבאר מה המדה כנגד מדה בשכר זה.

ו"ל בס"ד דשכרה בא לה, כנגד מה שנעשה לה. לעיל (פסוק י"ח) מבואר שהאשה מתבזה בבואה אל בית המקדש וקהל רב מגיע לחזות בה (כמבואר בגמ' סוטה), ונאמר: "וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לְפָנֵי ה' וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה", וכנגד "פריעה" זו, תזכה לבנים זכרים ובהם תתקיים מצוות "פריעה" בברית המילה שלהם (וגם למצווה זו באים קהל רב!), ונמצא שכרה בא לה מדה במדה והוא מנפלאות תורתנו הקדושה.

(בעמח"ס מנחה קטנה)

לרפואה שלמה: **בן ציון בן חיה** ★ לעילוי נשמת: **מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל**
להנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים **054-251-0336** קו אמריקאי: **646-340-5403**
דוא"ל ap@torah24-7.com אתר <https://torah24-7.com/SEFORIM-HEBREW/>

